

UOT: 330.163, 338.432

TOXUMÇULUĞUN İNKİŞAFI VƏ ƏRZAQ TƏHLÜKƏSİZLİYİNİN TƏMİNATINDA ROLU

Rasim Mayıl oğlu Əliyev, i.ü.f.d.

Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutu, baş iqtisadçı

e-mail: rasimaliyev1955@gmail.com

Xülasə

Məqalədə iqtisadi təhlükəsizliyin mühüm tərkibi kimi ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsində toxumçuluğun inkişafının rolunun müəyyən edilməsi əsas məqsəd olaraq müəyyən edilmişdir. Qarşıya qoyulan məqsədə nail olmaq üçün ərzaq məhsulları istehsalının artırılmasında toxumçuluğun inkişaf meyili müqayisə əsasında qiymətləndirilir.

Tədqiqatın əsas müddəaları və hazırlanmış təkliflər ərzaq təhlükəsizliyi və toxumçuluğun inkişafı üçün dövlət proqramının hazırlanmasında istifadə edilə bilər. Həmçinin məqalədə kənd təsərrüfatı bitkilərinin məhsuldarlığını artırmaq üçün ölkəmizdə geniş ehtiyatlar olduğu əsaslandırılır və orijinal, super elit və elit reproduksiya toxum istehsalını artırmaq üçün əsaslandırılmış təkliflər verilir.

Açar sözlər: ərzaq təhlükəsizliyi, toxumçuluq, sertifikatlı toxum istehsalı, yeni sortlar, məhsuldarlıq.

Giriş

İqtisadi artımın dayanıqlığının və ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi hər bir müstəqil dövlətin qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biridir. Bu problemin həll olunması ölkənin müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsinə, əhalinin ərzaq təminatını yaxşılaşdırmaqla həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinə, milli maraqlara cavab verən iqtisadiyyatın qurulmasına, dövlətin qüdrətinin artırılmasına əlverişli şərait yaratmağa imkan verir.

Ərzaq məhsulları istehsalının artırılması daimi bütün ölkələrin diqqət mərkəzində olmuş, ərzaq təhlükəsizliyi və ərzaq ticarətinin səmərəli təşkili ön plana çəkilmişdir. Çünki ərzaq təhlükəsizliyi 1) ölkədə zəruri həcmdə və zəruri çeşiddə ərzaq ehtiyatları yaradılmasını; 2) nisbətən aztəminatlı ailələrin müdafiəsini; 3) ərzaq məhsulları istehsalının artırılmasının təşkilati, iqtisadi, texniki, texnoloji tədbirlərinin kompleks həyata keçirilməsini; 4) kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının artırılması ilə bağlı bütün ehtiyatlardan səmərəli istifadə edilməsini; 5) əhalinin məşğulluğunun yüksəldilməsi və gəlirinin artırılması məqsədilə zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsini; 6) ölkələr arasında xarici-iqtisadi əlaqələrin tələbatın ödənilməsi mövqeyindən qurulmasını nəzərdə tutur.

Ərzaq təhlükəsizliyi ərzaq bazarından əhalinin əlverişli qiymətlərlə məhsul əldə etməsini, yerli istehsalın xüsusi çəkisinin artırılmasını özündə əks etdirir. “Yeyinti məhsulları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa görə, əhalinin ərzaq təhlükəsizliyi dedikdə, ölkə əhalisinin sağlamlığı və fəaliyyəti üçün vacib olan yeyinti məhsullarına tələbatın təmin edilməsi məqsədilə dövlətin həyata keçirdiyi iqtisadi, hüquqi və təşkilati tədbirlər sistemi başa düşülür. Mahiyyətinə ümumi yanaşmalara uyğun olaraq ərzaq təhlükəsizliyi elə bir iqtisadi vəziyyətdir ki, əhaliyə aktiv və sağlam həyat tərzini üçün tələb olunan miqdarda ərzaq məhsullarının istənilən vaxt əldə edilməsinə (alıcılıq qabiliyyəti) zəmanət verir. *Ərzaq təhlükəsizliyi - əhalinin əsas ərzaq məhsulları ilə etibarlı, zəmanətli və qaneedici şəkildə təmin edilməsi, aclıq və yarımaclıq problemlərinin mövcud olmamasıdır. Ərzaq təhlükəsizliyi problemlərinin mərkəzində insan və onun qidaya olan tələbatı durur ki, onları təmin etmədən heç bir səmərəli fəaliyyət mümkün deyildir [9].*

Toxumçuluğun inkişafının mövcud vəziyyəti

Əhalinin kənd təsərrüfatı məhsullarına olan tələbatının yerli resurslar hesabına ödənilməsi səviyyəsinin yüksəldilməsi ölkənin ərzaq təhlükəsizliyinin, eləcə də iqtisadi inkişafının şərtlərindən biridir. Bu sahədə ilk növbədə əkinçilik və heyvandarlıq məhsullarının istehsalının artırılması, rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi və ixrac potensialının artırılması əsas istiqamətlərdir.

Ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasının əsas prioritet istiqamətlərindən olan toxumçuluq sahəsində fəaliyyətin səmərəli təşkili kənd təsərrüfatı bitkilərinin məhsuldarlığının və keyfiyyətinin yüksəldilməsinə əhəmiyyətli dərəcədə müsbət təsir göstərir. İqtisadçı alim E.Ə. Quliyev öz tədqiqatlarında qeyd edir: *“Sorghu keçirilən təsərrüfatlarda bunu məhsulun qiymətinin aşağı olması və suvarılan torpaqlarda yetişdirilən məhsulun vaxtında satılmadığına görə itkiyə getməsi ilə izah edirlər. Lakin araşdırmalarımız göstərir ki, respublikamızda aqrotexniki qaydalara düzgün əməl edildikdə və sertifikatlaşdırılmış reproduksiya toxumlardan istifadə edildikdə kartofun orta məhsuldarlığını 400 sentnerə qədər artırmaq mümkündür”* [11 s. 30]. Kənd təsərrüfatı bitkilərinin yeni sortlarından və sertifikatlı toxumlardan istifadə ayrı-ayrı bitkilər üzrə məhsuldarlığı 20-30% artırmağa imkan verir. Bu səbəbdən toxumçuluq sistemində aparılan tədqiqatlar və araşdırmalar bütün ölkələr üçün strateji əhəmiyyətə malik olan prioritet məsələlərdən biri kimi çıxış edir. Artan qida ehtiyaclarının qarşılınması məqsədilə əkin sahələrinin artırılması ilə yanaşı, yeni metod və texnologiyalar tətbiq edilməklə kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalında məhsuldarlığın artırılması zəruri tələblərdən birinə çevrilir.

Toxumçuluq inkişafı ilə əlaqədar olaraq yeni sortların yaradılması, qeydiyyat, istehsal, emal, sertifikatlaşdırılma, satış və nəzarətlə bağlı olan prosesləri əhatə edir və bitkinin becərildiyi müddətdə həyata keçirilən bütün fəaliyyətlərin keyfiyyətinə birbaşa təsir göstərir. Ona görə də kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalında yüksək nəticələrin əldə olunmasının ilkin şərti sertifikatlı toxumlardan istifadə edilməsidir. Tədqiqatlar göstərir ki, torpaqda aqrotexniki tədbirlərin ən yüksək səviyyədə yerinə yetirilməsi ilə yanaşı, məhsuldarlığın və keyfiyyətin artımı sortun genetik potensialından və bioloji xüsusiyyətlərindən bilavasitə asılıdır. Buna görə də hazırda toxumçuluq sahəsi məhsul istehsalında yalnız yüksək gəlir gətirən sahə deyil, eyni zamanda innovativ texnologiyaların tətbiqi hesabına əldə olunan və iqtisadi dəyərə malik strateji fəaliyyət növü hesab edilə bilər.

Hazırda ölkəmizdə əkin strukturuna uyğun olaraq müxtəlif bitkilər üzrə sertifikatlı toxumlara olan tələbat yerli istehsal hesabına qismən ödənilir. Araşdırmalarımız göstərir ki, sahədən

məhsuldarlığın artırılmasını təmin etmək üçün ölkədə istehsal olunan müxtəlif kənd təsərrüfatı bitkilərinin sertifikatlı toxumlarının keyfiyyət göstəricilərinin yüksəldilməsinə və beynəlxalq standartların tələblərinə uyğunlaşdırılmasına ehtiyac vardır.

Əkinlərin uçuğu haqqında məlumatlara əsasən, 2023-cü ilin məhsulu üçün ölkə üzrə 1535 min hektar (çoxillik əkmələr istisna olmaqla) sahə əkin altında istifadə olunub, bu sahələrin 948,8 min hektarını və ya 61,8%-ni payızlıq və yazlıq dənli və dənli paxlalı bitkilər, 129,7 min hektarını və ya 8,4%-ni kartof, tərəvəz və bostan bitkiləri, 112,8 min hektarını və ya 7,3%-ni texniki (pambıq, tütün, şəkər çuğunduru, günəbaxan və s.) bitkilər, 346 min hektarını və ya 22,5%-ni yem bitkiləri təşkil edib.

2023-cü ildə çoxillik əkmələrin 227.2 min hektarı meyvə, 15 min hektarı üzüm bağları və 967,8 hektarı çay plantasiyaları altında olan sahələrdən ibarət olub. Məhsul istehsalçıların yeni bitki sortlarına əlçatanlığının təmin edilməsi məqsədi ilə bitki sortlarının Dövlət Reyestrində qeydiyyatı alınması son illərdə xeyli artmışdır. Belə ki, 2023-cü ildə yeni bitki sortlarının qeydiyyatı alınması üçün hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən 146 müraciət əsasında 766 sort və hibrid sınağa qəbul olunmuş, 416 sort və hibrid Dövlət Reyestrində qeydiyyatı alınmışdır. Hazırda Dövlət Reyestrində qeydiyyatı alınmış bitki sortlarının sayı 2372-ə çatmışdır [8].

2023-cü ildə ölkədə 293 təsərrüfat subyekti toxum istehsalı ilə məşğul olmuşdur ki, onların da 255-i taxıl toxumu istehsalı üzrə ixtisaslaşmışdır. Digər 68 təsərrüfat subyekti isə qarışıq toxum istehsalı üzrə fəaliyyət göstərir [2].

Ölkədə müxtəlif kənd təsərrüfatı bitkiləri üzrə yüksək reproduksiya toxum istehsalı 101 min ton olmuşdur. Qarşıya qoyulmuş hədəflərə nail olunması üçün vacib şərtlərdən biri də tələb olunan toxumun daxili istehsal hesabına ödənilməsidir.

Məlumdur ki, 2007-ci ildən başlayaraq ölkəmizdə sertifikatlı toxum istehsalının subsidiyalandırılması istehsalçılarda bu sahəyə ciddi maraq yaratmış və bir çox bitkilər üzrə sertifikatlı toxum əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Belə ki, 2007-ci ildə müxtəlif kənd təsərrüfatı bitkiləri üzrə ümumilikdə 14,4 min ton sertifikatlı toxum istehsal və idxal edildiyi halda, 2023-cü ildə bu göstərici 7,36 dəfə artaraq 106 min ton təşkil etmişdir. Təhlil göstərir ki, buğda əkinlərinin sertifikatlı toxuma olan tələbatı 2023-cü ildə 108,6 min ton, tələbatın yerli istehsal hesabına ödənilmə səviyyəsi isə 78,6% təşkil etmişdir.

Arpa əkinlərinin sertifikatlı toxuma olan tələbatı 64,2 min ton, tələbatın yerli istehsal hesabına ödənilmə səviyyəsi 24,0% təşkil etmişdir. Ölkədə 2023-cü ildə çəltik bitkisinin 1,33 ton, xəşə bitkisinin 0,41 ton, yonca bitkisinin 41,7 ton, qarğıdalı bitkisinin 337,02 ton, noxud bitkisinin 4.89 ton, soğan bitkisinin 2,215 ton, kələm bitkisinin 1,025 ton, xiyar bitkisinin 0,07 ton, pomidor bitkisinin 0,002 ton, kartof bitkisinin 3442 ton və pambıq bitkisinin 244,53 ton yüksək reproduksiya toxumu istehsal olunmuşdur. 2023-cü ildə ölkəyə 75 kq müxtəlif növ tərəvəz bitkilərinin toxumları idxal edilmişdir.

Yem bitkilərinin əkin sahələri 2023-cü ildə ümumi əkin sahələrinin 346 min hektarını və ya 22,5%-ni təşkil etmişdir. Heyvandarlığın intensiv inkişafında yaşıl yem kimi xüsusi önəm daşıyan yem bitkiləri əkinlərinin strukturunda əsas paya malik olan yonca bitkisinin sertifikatlaşdırılmış toxum istehsalı isə 41,7 ton təşkil etmişdir. Ölkədə xəşə bitkisi üzrə sertifikatlı toxum istehsalı cəmi 0,41 ton olmuşdur. Son zamanlar sertifikatlı xəşə toxumuna tələbatın xeyli artması toxum istehsalının həcmünün artırılması üçün məqsədyönlü tədbirlərin görülməsini zəruri edir.

2023-cü ildə müxtəlif meyvə bitkiləri üzrə 3168,2 min ədəd ting istehsal edilərək sertifikatlaşdırılmış və bu tinglərin əsas hissəsini cır calaqaaltı təşkil etmişdir.

Ölkədə intensiv meyvə bağları sahələrinin davamlı olaraq artması vegetativ calaqaaltılardan daha geniş istifadə olunmasını zəruri edir. 2023-cü ildə 3550,4 min ədəd ting istehsal edilərək sertifikatlaşdırılmışdır. Ondan alça 30.1 min, alma 339,1 min, armud 244,9 min, badam 58,6 min, çay 1290 min, ərik 89,3 min, fındıq 247,2 min, gilə 421,5 min, nar 495,6 min, nektarin 132,5 min, qoz 40 min, xirnik 20 min, şaftalı 141,6 min ədəd təşkil etmişdir.

Toxumçuluq sahəsində Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunun rolu

Respublikada toxumçuluğun inkişaf etdirilməsində və sertifikatlı toxumlarla təminatda Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunun (ƏETİ) rolu böyükdür. Belə ki, institut mandatına uyğun olaraq dənli və dənli-paxlalı bitkilərin və yem bitkilərinin yeni məhsuldar və keyfiyyətli, qeyri-əlvərişli təbiət amillərinə davamlı sortlarının yaradılması, onların ilkin toxumçuluğunun elmi əsaslarla təşkili ilə məşğul olur, dövlət və özəl toxumçuluq təsərrüfatlarını yüksək reproduksiya toxumlarla təmin edir. Bundan başqa, institut respublikanın biçənək və otlaqlarının idarə olunmasının yaxşılaşdırılması üçün tədbirlərin hazırlanması, daha məhsuldar bitki sortlarının yaradılması istiqamətində beynəlxalq təcrübədən yararlanaraq bu sahədə yeni metodlardan istifadə etməklə səmərəli nəticələr əldə etmək, bölgələrdəki toxumçuluq təsərrüfatlarında ilkin toxumçuluq sisteminin təkmilləşdirilməsi, mədəni otlaq modelinin yaradılmasında fiziki təsirə davamlı və məhsuldar bitkilərin seçilərək becərilməsi və s. işlərlə məşğuldur.

ƏETİ-nin təsərrüfatlarında 2023-cü ildə müxtəlif reproduksiya üzrə toxum istehsalı ilə bağlı məlumatlar aşağıdakı cədvəldə verilmişdir.

Cədvəl. Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunun təsərrüfatlarında 2023-cü ildə müxtəlif reproduksiya üzrə toxum istehsalı, ton.

Təsərrüfatlar	Reproduksiya							
	Orişinal		Super elit		Elit		Yekun	
	Cəmi	ondan buğda	Cəmi	ondan buğda	Cəmi	ondan buğda	Cəmi	ondan buğda
Tərtər BTS	31.16	25.42	172.57	138.45	252.25	221.09	455.98	384.96
Qobustan BTS	15.6	13.6	70.2	44.85	319.9	243.8	405.7	302.25
Cəlilabad BTS	14.21	10.38	80.04	62.24	74.48	53.18	168.73	125.8
Şəki DM	2.49	0	43.82	11.63	143.3	83.76	189.61	95.39
Zaqatala BTS	0	0	19	19	160.93	160.93	179.93	179.93
Abşeron YTT	3.6	1.65	14.6	8.6	36.7	16.05	48.9	26.3
Ağstafa YTT	0	0	0	0	19.7	19.7	19.7	19.7
	67.06	51.05	394.23	284.77	1007.3	798.51	1468.6	1134.3

Mənbə: Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunun illik hesabatı. 2023

2023-cü ildə ƏETİ-nin təsərrüfatlarında müxtəlif reproduksiya səviyyələrinə əsaslanan toxum istehsalı nəticələri diqqətəlayiqdir. Tərtər BTS-də orijinal, super elit və elit toxum istehsalı yüksək

səviyyədə olub, ümumilikdə 455.98 ton toxum istehsal edilib, bunun 384.96 tonu buğdadır. Qobustan BTS-də isə bir qədər aşağı səviyyədə - 405.7 ton toxum istehsal edilib ki, bunun da 302.25 tonu buğdadır. Cəlilabad BTS-də ümumilikdə 168.73 ton toxum istehsal olunub ki, burada buğdanın payı 125.8 ton təşkil edir. Şəki DM-də orijinal toxum istehsalı minimal olub (2.49 ton), amma elit və super elit toxum istehsalı daha çox olub. Ümumilikdə 189.61 ton toxum istehsal edilib ki, bunun da 95.39 tonu buğdadır. Zaqatala BTS-də yalnız elit toxum istehsalı olub - 179.93 ton buğda istehsal edilib. Abşeron YTT-də 48.9 ton toxum istehsal olunub ki, bunun 26.3 tonu buğdadır. Ağstafa YTT-də isə toxum istehsalı olmayıb. Ümumilikdə, 2023-cü ildə Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunun təsərrüfatlarında 1468.6 ton toxum istehsal edilib ki, bunun da 1134.3 tonu buğda toxumudur. Toxum istehsalı əsasən elit və super elit səviyyədədir ki, bu da yüksək keyfiyyətli məhsul istehsalına imkan verir.

ƏETİ-nin təsərrüfatlarında istehsal olunmuş toxumlar təmizlənərək kondisiyaya çatdırılıb və Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin bölgüsünə əsasən 100-dən artıq toxumçuluq təsərrüfatlarına paylanıb. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2023-cü ilin 20 iyul tarixində təsdiq etdiyi kvotaya əsasən taxıllar üçün orijinal toxum həcmi 17,5 ton, super elit 175 ton, elit 1213 ton qəbul edilmişdir. Təsdiq edilmiş orijinal və super elit toxumların istehsalını ilə Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunun təsərrüfatları, elit toxum istehsalını isə digər dövlət müəssisələri ilə birgə həyata keçirib. Orijinal toxum istehsalı 67,06 ton olmaqla kvotadan 49,56 ton çox, super elit toxum istehsalı isə 394,23 ton olmaqla kvotadan 219,23 ton çox olmuşdur. Kvota üzrə təsdiq edilmiş 1213 ton elit toxum istehsalının 1007,26 tonu Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunun payına düşmüşdür.

Nəticə

Ölkədə toxumçuluğun inkişaf etdirilməsi, toxumçuluq sisteminin inkişafına dövlət dəstəyinin daha da gücləndirilməsi, bu sahənin beynəlxalq standartların tələblərinə uyğunlaşdırılması və sertifikatlı toxumla özünütəminatmə səviyyəsinin yüksəldilməsi məqsədilə toxumçuluğun inkişafına dair dövlət proqramının hazırlanaraq qəbul edilməsi məqsəduyğundur. Dövlət proqramı ölkənin toxum tələbatını, yerli torpaq iqlim şəraitini, su resurslarını və təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə prinsiplərini nəzərə alaraq toxum istehsalı üzrə hədəf göstəriciləri və onların əldə edilməsi üçün zəruri fəaliyyət istiqamətlərini müəyyənləşdirməlidir. Dövlət proqramında dövlət dəstəyini və becərmə texnologiyalarını məqsədyönlü tətbiq etməklə, zəruri infrastrukturunu gücləndirməklə, habelə digər vasitələrlə ölkədə daxili istehsal hesabına yüksək səpin keyfiyyətinə malik məhsuldar və yerli şəraitə uyğun bitki sortlarının və hibridlərinin toxumları ilə məhsul istehsalçılarının təmin olunması üzrə, eləcə də texnika, gübrə və su təminatının ehtiyaclara uyğun ödənilməsinin təmin olunması üçün məqsədyönlü tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmalıdır.

Dövlət proqramının icrası əsas toxum məhsulları üzrə aşağıdakı nəticələrin əldə olunmasına imkan yaradar:

- sertifikatlı toxum istehsalının əhəmiyyətli dərəcədə artmasına;
- toxumla özünütəminatmə səviyyəsinin yüksəlməsinə;
- toxum təminatının yaxşılaşması hesabına məhsuldarlıq səviyyəsinin artmasına;
- toxum ticarəti şəbəkəsinin yaradılması və fermerlərin xarici və yerli sortlara əlçatanlığının təmin edilməsinə;
- texnika, gübrə və su təminatının ehtiyaclara uyğun ödənilməsinin təmin olunması.

Hesab edirik ki, göstərilən tədbirlərin həyata keçirilməsi rəqabət qabiliyyətli kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının artırılmasına, yeyinti sənayesi və yüngül sənayenin inkişafına, ölkə əhalisinin ərzaq təminatının yaxşılaşdırılmasına imkan yarada bilər.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. Statistik bülleten. "Toxumların istehsalı və dövriyyəsi". Bakı, 2024.
2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. Statistik bülleten. "Tarla bitkilərinin əkin sahəsi, məhsul yığımı və məhsuldarlığı". Bakı, 2024.
3. Ataşov B.X. "Ərzaq təhlükəsizliyinin aktual problemləri". Bakı, 2005. 336 səh.
4. Əliyev H.M. "Ərzaq təhlükəsizliyi. Azərbaycanda aqrar islahatlar: konsepsiya, təcrübə, perspektivlər. II cild. Bakı, 2002 Aqrar Elm Mərkəzi, s.169-172
5. Əliyev R.M. "Aqrar bazar və ərzaq təhlükəsizliyi məsələləri". Bakı, 2003. 101 s.
6. Əliyev H.M., Məmmədov R.B. "Əhalinin ərzaq məhsullarına olan tələbatının ödənilməsi dövlətin qarşısında duran ən əsas problemdir". "Aqrar islahatlar: nəticələr, problemlər" mövzusunda beynəlxalq konfransın materialları. Bakı, 2001. Səh. 160-161.
7. Əhmədov B.O. "Ərzaq təhlükəsizliyinin aktual problemləri. Azərbaycan iqtisadiyyatı: problemlər, perspektivlər". AMEA. Bakı. 2002. Səh. 121-123.
8. Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunun illik hesabatı. 2023.
9. İbrahimov İ.H. "Aqrar sahənin iqtisadiyyatı". Monoqrafiya. Bakı, 2016. 655 s.
10. Quliyev E.A. "Etibarlı ərzaq təminatlı sistemi; kooperasiya və integrasiya problemləri. Bakı – 2013. 380 s.
11. Quliyev E.Ə. "Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsal xərclərinin aşağı salınması istiqamətləri". "Kənd təsərrüfatının iqtisadiyyatı" elmi-praktik jurnalı, №2 (32). Bakı, 2020. Səh. 28-35.
<https://agroeeconomics.az/az/article/19/kend-teserrufati-mehsullarinin-istehsal-xerclerini/>
12. Xəlilov H.A. "Milli ərzaq təhlükəsizliyi: bazar transformasiyaları və iqtisadi qloballaşma amilləri". Bakı, 2001. 176 s.
13. Хромов Ю.С. «Проблемы продовольственной безопасности России: международные и внутренние аспекты». М.: РИСИ, 1995. - 252 с.
14. Назаренко В. «Проблемы продовольственной безопасности». Международный сельскохозяйственный журнал, 1997. №6 с, 10-12.

Ph.D., R.M. Aliyev

Chief economist, Scientific Research Institute of Agriculture

Development of seed production and its role in ensuring food security

Abstract

The article focuses on determining the role of seed production development in ensuring food security as an important component of economic security. To achieve the set goal, the trend of seed production development in increasing agricultural production is examined through comparative analysis. The main conclusions of the research and the proposed recommendations can be used in

preparing the State Program for the development of food security and seed production. The article also justifies the wide resources for increasing the productivity of agricultural crops in our country, and offers well-grounded proposals for increasing the production of original, super elite, and elite seeds.

Keywords: food security, seed production, certified seed production, new varieties, productivity.

Д.ф.э.н., Р.М. Алиев

Главный экономист, Научно-исследовательский институт земледелие

Развитие семеноводства и его роль в обеспечении продовольственной безопасности

Резюме

В статье основное внимание уделено определению роли развития семеноводства в обеспечении продовольственной безопасности как важной составной части экономической безопасности. Для достижения поставленной цели исследуется тренд развития семеноводства в увеличении производства сельскохозяйственной продукции на основе сравнительного анализа. Основные положения исследования и предложенные рекомендации могут быть использованы при подготовке государственной программы развития продовольственной безопасности и семеноводства. В статье также обоснованы широкие ресурсы для увеличения урожайности сельскохозяйственных культур в нашей стране, а также разработаны обоснованные предложения по увеличению производства оригинальных, суперэлитных и элитных семян.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, семеноводство, сертифицированное семеноводство, новые сорта, продуктивность.